

SZILÁGYI SÁNDOR †.

1827—1899.

Az egyetemi könyvtár falai közé rövid pár év alatt két ízben gyűltek össze a hazai tudományos világ, sőt talán szabad így kifejezni: az egész magyar közelet képviselői. Örömnünpre először s kezükben munkában megöszült hetven éves főre szánt babérágakkal, aztán csakhamar szomorú, mély gyász bánatos koszorúival. S amily főlemelő volt akkor a magasztos öröm lelkesült hangulata, épen annyira megrendítő volt a végbucsu alkalmával megnyilatkozott őszinte, egyetemes gyász. Ilyen örömnünpre és ilyen gyász csak nagyszabású egyéniségeket illet meg. És *Szilágyi Sándor* ilyen volt. Nem azért, mintha talán lángelme lett volna. Nagy jelentősége abban áll, hogy hosszú pályája minden pillanatában nagy nemzeti és tudományos eszmények szolgálatában állott. Fél századot meghaladó munkásságának eredményei és hatásai azt mutatják, hogy a kiváló embereket jellemző magasfokú öntudatossággal mindig igen szerencsésen meg tudta találni a feladatokat, amelyeknek megoldásában egyéni tulajdonságai a legtermékenyebben érvényesülhettek. Nagy munkaerőt érzett magában s nem kellett tévelyegnie, midőn arról volt szó, hogy miként kell ezt fölhasználnia: the right man in the right place. És egy nemzet kulturháztartásában az ilyesmi elsőrangú fontosságú dolog. A magyar társadalom azzal, hogy a hetvenéves tudóst a diadal szimbolumával: emlékéremmel tisztelte meg, épen úgy megmutatta, hogy helyesen mérte meg e munkásság értékét, mint midőn ravatala körül a nemzeti gyász megható pompáját fejtette ki. S van valami főlemelő abban, hogy a nemzeti hála e két megnyilatkozása közt eltelt rövid időközre esik Szilágyi Sándornak egyik legmonumentálisabb alkotása: az ő koncepcziója értelmében s az ő tevékeny gondoskodása mellett oly hatalmas arányokat mutató milleniumi magyar történet imponáns épületének befejezése. A hetvenéves évforduló ünnepének tömjénfüstjéből főnixként kelt új ifjúságra s e rövid idő alatt valóban életerős ifjúhoz méltó munkát vitt végbe. Ebben a nagy műben ott van az ő egész egyénisége. A nagy tudású történetiróról beszél az egésznek biztos tervezete, az egyes részek külön-külön pedig rámutatnak pályája egy másik nevezetes vonására, nevezetesen arra a hatásra,

amit úgyszólván egész modern történetírásunkra gyakorolt. Nem is annyira ennek szellemére, mint inkább fölvirágzására. Az ő lelkes, élénk temperamentuma, minden féltékenységtől ment nemes szíve s mindenekelőtt az a mély meggyőződése, hogy csak is többek vállvetett munkássága után lehet a hazai történettudomány minél magasabb színvonalra emelkedésére gondolni, úgy szólván a legfontosabb tényezők, mikor újabb történetirodalmunk annyira meglepő gazdagodásáról van szó. Csak a Magyar Történelmi Társulatra, s annak kiadványaira, a Századokra a Történelmi Életrajzokra és a Történelmi Tárra kell gondolnunk. Ezek nélkül el sem tudjuk képzelni most már hazai tudományosságunkat. Hogy pedig mindezekre nézve mit jelent a Szilágyi Sándor neve, e helyen talán teljesen fölösleges hosszasan magyarázni.

De — gondolhatják sokan — a Magyar Könyvszemle hasábjain nem is igen volt helyén ez az elogium a kiváló történettudósról. Talán inkább könyvtárigazgatói pályájára kellene kiterjeszkednünk. Ám megtettük ezt is. Mert mikor az ő nagy személyes hatásairól beszéltünk, annak a helynek dicsőségét is hirdettük, amelyet 1878 óta az egyetemi könyvtárban elfoglalt. Nem csak hivatalt látott ő ebben az állásban. Hivatali szobája nem volt afféle: *tour d'ivoire*, a hova elzárkozott volna. Hogy úgy mondjuk, bizonyos tudományos központnak tekintette, a honnan kényelmesebben lehet az egész hazai történettudományi életet áttekinteni. A könyvtári adminisztrálás mellett magasabb rendű feladatot is talált, midőn az állásával járó előnyöket is fölhasználva, a hazai történettudomány adminisztrálására is vállalkozott. Toldy Ferencz és Szilágyi Sándor révén ez az állás határozottan történelmi jelentőségre emelkedett. Irodalomtörténetírásunk s politikai történetirodalmunk nevezetes időszakainak emléke lesz mindig hozzá fűzve.

Nem fogjuk itt részletezni Szilágyi Sándor élete történetét, sem irodalmi pályafutásának rengeteg adatait nem fogjuk felsorolni. Megjelöltük a végeredményeket, rámutattunk egyéniségének legfőbb vonásaira. Mindez pedig teljesen elegendő annak a gyásznak megértésére, amelylyel úgyszólván az egész nemzet körülvette Szilágyi Sándor ravatalát. Munkásságának beható, részletező méltatására nem alkalmas a gyásznak ez a szomorú órája.

Nyugodjék békességben!